Düzenli (Steady) Elektrik Akımları

Her biri q yüke sahip parçacıkların, Δs ara kesit yüzeyli bir bölgeden $\bar{u}$ hızı ile düzenli geçişini ele alalım. Birim hacim başına düşen yüklü parçacık sayısı N ise; Δt kadar süre içerisinde her bir parçacık $\bar{u}\Delta t$'nin şiddeti kadar yol kat edecektir. Bu durumda Δs ara kesitli yüzeyden geçen yük miktarı

$$\Delta Q = \underbrace{N}_{1/m^3}\,\underbrace{q}_{C}\,\underbrace{\bar{u}}_{m/s} \cdot \hat{a}_n\,\underbrace{\Delta s}_{m^2}\,\underbrace{\Delta t}_{\text{saniye}} \quad \text{(Coulomb)}$$

olacaktır

N: Birim hacimdeki yüklü parçacık sayısı : $\frac{1}{m^3}$

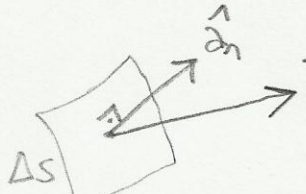

$\bar{u}$: yüklerin Δs yüzeyinden geçiş yönü ve hızı

Akım, birim zamandaki yük değişimi olduğundan:

$$\Delta I = \frac{\Delta Q}{\Delta t} = N q \bar{u} \cdot \underbrace{\hat{a}_n \Delta s}_{\Delta \bar{s}} = \underbrace{N q \bar{u}} \cdot \Delta \bar{s} \quad \text{(Amper)}$$

şeklinde yazılabilir.

Bu terim; "hacimsel akım yoğunluğu" yani $\bar{J}$ $\left(\text{Amper}/\text{metre}^2\right)$ olarak adlandırılır.

Not: "Hacimsel" akım yoğunluğunun birimi neden "Amper / metre^3" değil? Çünkü, bir hacimden düzenli bir şekilde akan akım; ara kesit olarak bir yüzeyi delip geçer. Akım yoğunluğunun fiziksel anlamı; birim yüzeyden birim zamanda geçen yük miktarı (yani Coulomb / metre^2. saniye = Amper / metre^2) olarak yorumlanmalıdır.

Silindirik bir hacim içerisinde düzenli akım

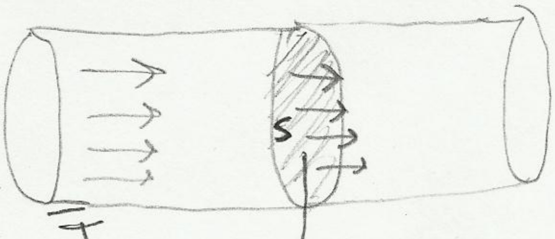

Her bir yük, bu daireyi delip geçiyor.

Not 2: Bu durumda, yüzeyden akan bir akım (yani bir yüzey akımı) varsa, onun birimi de $\overline{J}_S$ (Amper/metre) olacaktır. Çünkü bir yüzeyin ara kesiti bir doğru (veya doğru parçası) olacaktır. Yüzey akım yoğunluğunun fiziksel anlamı; birim uzunluktan birim zamanda geçen yük miktarı (yani Coulomb/metre.saniye = Amper/metre) olarak yorumlanmalıdır.

Bir yüzey üzerinde düzenli akım $\overline{J}_s$

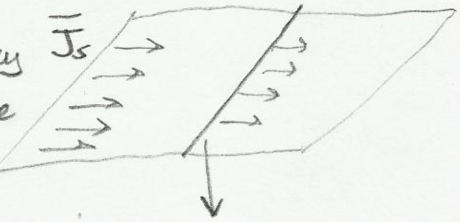

Her bir yük, bu doğru parçasını delip geçiyor!...

Konumuza dönecek olursak; bir S yüzeyinde hacimsel akım yoğunluğu $\overline{J}$'nin oluşturduğu akı, aslında bize akımı verir. (Bkz: önceki sayfadaki şekil)

$$I = \int_S \underbrace{\overline{J}}_{(A/m^2)} \cdot \underbrace{d\overline{s}}_{(m^2)} \quad (A)$$

Metalik iletkenlerin içerisinde elektronların hızı, "elektron mobilitesi (μ_e)" olarak adlandırdığımız skaler bir büyüklük ile doğru orantılıdır.

$$\overline{u} = -\underbrace{\mu_e}_{(m^2/V.s)} \underbrace{\overline{E}}_{(V/m)} \quad (m/s)$$

$\overline{J} = N q \overline{u}$ şeklinde tanımlanmıştı.

Bir elektronun yükü (1.6×10^{-19} Coulomb)

$$\overline{J} = \underbrace{-N e \mu_e}_{\sigma} \overline{E}$$

σ: "iletkenlik" (conductivity)

$\Downarrow$

Elektron mobilitesi (μ_e); her bir cisme/ortama has bir özellik olduğu için; iletkenlik (σ) de her bir cisme/ortama has bir özelliktir

$\Leftarrow$

Mükemmel iletken olarak kabul ettiğimiz cisim/ortamlarda $\mu_e \to \infty$ ve $\sigma \to \infty$ varsayarız!...

$$\bar{J} = \sigma\, \bar{E} \rightarrow \left[\text{Ohm Yasası'nın Genel Hali}\right]$$

$$\bar{J} \rightarrow A/m^2 \qquad \bar{E} \rightarrow V/m$$

$$\sigma \rightarrow \frac{A}{V.m} = \mho/m \text{ yada } Siemens/m$$

Benzerlik:

$$I = G\,V \quad \text{veya} \quad I = \frac{1}{R}\, V \quad (\text{Ohm Yasası})$$

Neden Genel Hali? Devre analizi dersinde, $V = I\,R$ ifadesi için aralarındaki potansiyel farkı ve eşdeğer direnci ölçmek için "iki" nokta gerekmektedir. Ancak $\bar{J}(x_0, y_0, z_0) = \sigma(x_0, y_0, z_0)\,\bar{E}(x_0, y_0, z_0)$ ifadesi, uzaydaki tek bir (x_0, y_0, z_0) noktası için (yani ikinci bir noktaya gerek olmaksızın) yazılabilir. Bu yüzden bu ifadeye "Ohm Yasası'nın Nokta Formu" veya "Ohm Yasası'nın Genel Hali" adı verilmektedir.

Süreklilik Denklemi

"Yüklerin korunumu" prensibi, fiziksel olarak temel gerçeklerimizden biridir.

S yüzeyi tarafından çevrelenen bir V hacmi düşünelim. Bu hacimde Q kadar yükümüz olsun. Eğer bu hacimden dışarı doğru bir I akımı varsa; birim zamanda hacimdeki toplam yükün düşüş miktarı bu I akımına eşit olmalıdır. (Veya hacimden içeri doğru bir I akımı varsa; birim zamandaki yük artış miktarı I'ya eşit olmalıdır.)

Hacimden dışarı çıkan akım; hacmi çevreleyen S yüzeyi üzerinde akım yoğunluğu vektörü tarafından oluşturulan akıya eşit olacaktır.

$$I = \oint_S \bar{J} \cdot d\bar{s}$$

Öte yandan : $I = -\frac{dQ}{dt} = -\frac{d}{dt}\int_{v} \rho \, dv$ olarak yazılabilir.

Diverjans teoremi ile de $\oint_S \bar{J} \cdot d\bar{s} = \int_{v} (\bar{\nabla} \cdot \bar{J}) \, dv$ 'dir.

$$\Rightarrow \int_{v} (\bar{\nabla} \cdot \bar{J}) \, dv = -\underbrace{\int_{v} \left(\frac{\partial \rho}{\partial t}\right) dv}_{-\frac{d}{dt}\int_{v} \rho \, dv = -\int_{v} \left(\frac{\partial \rho}{\partial t}\right) dv}$$ yazılabilir

Neden kısmi türev? Çünkü ρ, uzay koordinatlarına da bağlı olabilir!...

Bu ifade v'den bağımsız olduğuna göre (yani her şekil ve boyuttaki v için geçerli olduğuna göre); aslında integrali alınan değerler birbirine eşit olmalıdır.

$$\Rightarrow \underbrace{\bar{\nabla} \cdot \bar{J}}_{\frac{1}{m}\,\frac{A}{m^2} \;=\; A/m^3} = -\underbrace{\frac{\partial \rho}{\partial t}}_{\frac{C/m^3}{s} \;=\; \frac{C}{s \cdot m^3} = A/m^3}$$

C/m^3 ; $1/s$

Bu denkleme, "Süreklilik Denklemi" adı verilir.

Düzenli akımlarda yük yoğunluğu zamanla değişmez; yani $\partial \rho / \partial t = 0$

$$\Rightarrow \bar{\nabla} \cdot \bar{J} = 0$$

$\Rightarrow$ Düzenli akımların akım yoğunluğu vektörleri solenoidaldir; kapalı döngüler oluşturur!...

Bu ifade integral formunda $\oint_S \bar{J} \cdot d\bar{s} = 0$ şeklinde yazılabilir

Devre analizi dersinde; bir düğüm noktasına giren/çıkan akımların toplamı : $\sum_j I_j = 0$ Kirchoff'un Akım Yasası $\Rightarrow$ Kirchoff'un Akım Yasası'nın Genel Hali